

- (3) Deze term is van R.C. Kwant, 'Arbeidsethos in Nederland', in: Engelen e.a., p. 63/4.
- (4) Hetgeen overigens niet betekent, dat degenen, die binnen de vrouwenbeweging de arbeidsplicht ter discussie stellen, daarmee ongelijk zouden hebben. Zie bijv. de ingezonden brieven n.a.v. een pleidooi hiervoor in *Opzij*, oktober 1983.
- (5) Paul Lafargue, *Het recht op luiheid*, Amsterdam, 1974, p. 60.
- (6) Het onderscheid gestabiliseerde versus gedestabiliseerde arbeidskracht is van Benjamin Coriat, zie een interview met hem in het *Tijdschrift voor Politieke Economie*, september 1980, pp. 65-66. De term sub-intelligentia heb ik geleend van de hon-gaarse opposant Marc Rakovski, die haar gebruikte als typering van een deel van de oosteuropese intelligentia, zie zijn *Towards an East European Marxism*, Londen, 1978, pp. 58 e.v. Natuurlijk is de politieke positie van de oosteuropese sub-intelligentia, waaronder zich vele dissidenten bevinden, volstrekt anders dan in het westen. De sociale kenmerken komen echter wél ongeveer overeen.

REAKTIE

BESTE KRISISREDAKTIE,

Moeten we de akademiese filosofie wel verdedigen? Dat zou de vraagstelling kunnen zijn, die impliciet in het redactioneel van *Krisis 12* aan de orde is.

Zijn de nederlandse centrale interfakulteiten, en daarmee de filosofie die daar 'gemaakt' wordt, de moeite van het verdedigen waard? Helemaal wel, helemaal niet, of ergens daar tussen in, zoals dat in genoemd redactioneel wordt voorgesteld: een gedeelte van de C.I.'s zou behouden moeten blijven, een ander gedeelte zou moeten worden opgeschoond. Wetenschappelijke zinvolheid en progressiviteit zouden hierbij de criteria moeten zijn.

Op het gevaar af voor ongenueanceerd te worden uitgemaakt, willen we een dergelijke gedifferentieerde aanpak toch afwijzen; op grond van de volgende overwegingen:

I.

De akademiese filosofie vindt in Nederland vanaf 1963 plaats in zelfstandige fakulteiten: de centrale interfakulteiten. Ten opzichte van andere europese landen staat de filosofie als zelfstandig te beoefenen (hoofd)vak, hier nog letterlijk in de kinderschoenen. Ook de verbreiding van filosofie op andere onderwijsinstellingen zoals HBO en middelbare scholen, begint nog slechts langzaam op gang te komen. De theologie en het godsdienstonderwijs hebben in Nederland van oudsher het monopolie op het vak: 'geestelijk leven' of 'geestelijke stromingen' !

Ook in de voorstellen van Deetman wordt de filosofie weer ondergeschikt gemaakt aan de religie: immers de VU en de Katholieke Universiteit Nijmegen mogen - met Utrecht als enige openbare fakulteit - de hoofdvakstudenten opleiden. (De voorspellingen zijn dat het aantal ingeschrevenen aan de CI Amsterdam van 800 naar 110 zal dalen wanneer enkel nog bovenbouwstudenten mogen worden opgeleid.)

Los van 'kwaliteit' of 'progressiviteit' zijn er voor ons voldoende

redenen om de akademiese filosofie te verdedigen: als een vertoogtype dat kan concurreren met ideologieën van 'priesters en despoten', en waarin krities instrumentarium voorhanden is, ontwikkeld wordt, dat op diverse manieren benut kan worden.

Op voorhand valt niet uit te maken, volgens ons, wat dit kritiese (of in termen van het redactioneel: het progressieve) deel is. Uit de combinatie van schijnbaar verjaarde elementen van het klassieke filosofiese vertoog, kan een spiksplinternieuwe en levende filosofie ontstaan (denk bijv. aan Marx of aan Foucault).

In die zin zien we het vertoogtype van de filosofie dan ook als een bodemloze bron waaruit steeds opnieuw kan worden geput. We gaan er dus vanuit dat er zoiets bestaat als een filosofies discours, een histories ontwikkelde vertoogtype dat grondstof vormt (en blijft) voor filosofiese vernieuwingen, en waaruit ook steeds - door wat zich progressieve filosofen noemt - wordt geput. En dit niet alleen ter vernieuwing van de akademiese filosofie zelf; de filosofie heeft volgens ons ook een belangrijk uitstralingseffect naar andere wetenschappen en kulturele en politieke praktijken. Het bereik en de invloed van de akademiese filosofie is groter dan men in het redactioneel denkt. In allerlei weliswaar bemiddelde vormen is de filosofie aanwezig en werkzaam in het maatschappelijke en kulturele leven.

Het produceren van ideologieën, het verwoorden van betekenissen die impliciet in allerlei maatschappelijke processen en bewegingen opgesloten liggen, is wat filosofen doen (al dan niet maatschappelijk zichtbaar en effectief). Zij zijn in letterlijke zin: praatjesmakers. Voor linkse filosofen houdt dit in: het produceren van tegen-ideologieën; praatjes die kunnen concurreren met de bestaande filosofiese artikulaties van betekenissen.

II.

Er is iets eigenaardigs aan de hand met het eerste deel van het redactioneel. Er wordt gekonstateerd, geëvalueerd, gekritiseerd; maar het is onduidelijk wie dit doet, wie er spreekt en vanuit welke positie er gesproken wordt.

Dit levert met name problemen op in het stuk waarin konklusies en voorstellen staan. Daar is het volstrekt onduidelijk wie er aan het woord is. Er is geen grammatikaal subjekt noch een aktor aanwezig. En dat is geen toeval, er kan helemaal geen subjekt of aktor zijn die aanspreekbaar is op dit soort uitspraken, die dit soort voorstellen kan uitvoeren. Want wie is er in de positie om "een genuanceerde politiek te voeren" met "subtiele instrumenten"? En wie is er in de positie om daartoe te besluiten?

Heel misschien een minister of een tweedekamer-fraktie (een grote). In ieder geval niet de redactie van *Krisis* of 'n filosoof. Hetzelfde doet zich voor daar waar 'wetenschappelijke zinvolheid' en 'progressiviteit' als opschoningskriteria worden voorgesteld. Ook hier geldt weer 'Wie spreekt hier, en vanuit welke positie?'. Wie is in de oppositie om vast te stellen wat "wetenschappelijk zinvol" is? Of om vast te stellen wat "progressief" is? Een filosofiese 'Geist' misschien?

III.

Met het (evt.) opdoeken van de CI's wordt 'de crisis' niet minder en het kulturele klimaat niet beter. Het enige resultaat is dat de groep die beschikking heeft en kan krijgen over het filosofies vertoog ge-

milimeterd wordt. Uitbreiding en verandering van de aard en werking van filosofie wordt door bezuinigen en opschonen alleen maar beknot. Resultaat van bezuinigingen is nooit opschoning in de zin van kwaliteitsverbetering. Eerder zal het resultaat zijn dat het middenkader, de managers en ambtenaren, versterkt wordt. En dat de typen met visie en lef verdwijnen. Mensen die bezig zijn met vernieuwingen binnen de filosofie worden nog verder de marge ingedrukt. Wat er gewoonlijk tijdens bezuinigingen gebeurt is dat de verhoudingen worden verpest, en dat de werkverbanden worden aangetast of verdwijnen. En daarmee verdwijnen überhaupt de mogelijkheden tot uitwisseling. Ook de materiële en technische faciliteiten verminderen (lokale, bibliotheek, fotokopieën e.d.). Het belang hiervan moet niet worden onderschat. Een ander perspectief dat o.a. bij studenten te beluisteren valt, maar ook bij filosofen buiten de universiteit, houdt in dat voor een zinvolle filosofiebeoefening in Nederland, eerder gewerkt zou moeten worden aan het opzetten van alternatieve circuits en netwerken, b.v. het opzetten van eigen onderzoekscentra. Natuurlijk zijn ook wij te porren voor een dergelijke alternatieve ontwikkeling. Maar ons inziens mag het hier niet gaan om een alternatief in de zin van een uitsluitende keuze. Het is geen of of, maar en en! Een sterk alternatief voor de CI's is wenselijk, maar bestaat op dit moment niet. Daarom moet de bestaande institutionele ruimte niet worden opgegeven, maar behouden blijven om als springplank te kunnen gebruiken. Ook voor Krisis hebben de CI's als bronnen en als toeleveranciers van lezers en schrijvers gewerkt.

IV.

Wat te doen?

a. Niet in eigen vlees snijden door middel van schuldbewustzijn en zelfkritiek. Daarvoor is nog tijd genoeg na de reorganisatie- en bezuinigingsgolven. De huidige situatie is al verwarrend genoeg met

1. de zojuist ingevoerde tweefasenstructuur;
2. de TVC-operatie die in '87 afgerond dient te zijn;
3. het er aankomende discipline-plan;
4. de voorwaardelijke financiering;
5. het er aankomende geld-plaatsen-model.

b. Strijden tegen de bezuinigingen. De ingrepen zo klein mogelijk zien te houden.

c. Het werken aan het opzetten van alternatieve circuits en netwerken.

d. Van 1½ miljoen inleveren wordt niemand wijzer, Het valt zelfs nog bij elkaar te kollekeren!